

Portreti

Soldo, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:215:548135>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

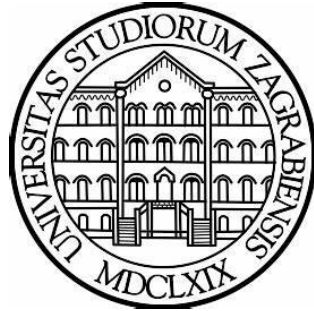

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ, SLIKARSTVO

DIPLOMSKI RAD
PORTRETI

STUDENTICA : DORA SOLDO
MENTOR : RED. PROF. ART. DUJE JURIĆ

ZAGREB, RUJAN 2023.

Sadržaj

1. Sažetak.....	1
2. Povijest portreta	2
2.1. Upotreba portreta.....	2
3. Umjetnici – duševni bolesnici.....	4
3.1. Utjecaj bolesti na umjetničko stvaralaštvo	5
4. Portreti odabranih umjetnika i njihov život	6
4.1. Slava Raškaj.....	6
4.2. Frida Kahlo	8
4.3. Vincent van Gogh.....	9
4.4. Claude Monet	11
4.5. Edvard Munch.....	12
4.6. Edgar Allan Poe	13
4.7. William Blake	14
4.8. Henry de Toulouse – Lautrec.....	16
4.9. Robert Schumann.....	17
4.10. Paul Cézanne	19
4.11. Michaelangelo Merisi, Caravaggio	20
5. Povijest materijala i tehnike.....	22
6. Osnove rada uz prikaz cijelog postupka.....	25
6.1. Akvarel	25
6.2. Slikarstvo na staklu	26
6.3. Prikaz instalacije portreta na staklu i opus portreta na papiru	30
7. Zaključak	32
8. Literatura.....	33
9. Popis slika	34

1. Sažetak

U današnje vrijeme ali i daleko u povijesti postoji povezanost između umjetnosti i medicine, odnosno psihijatrije. Ispreplitanje umjetnosti i medicine nalazimo u ilustracijama medicinske literature. Koristeći se različitim granama umjetnosti kao što su glazba, slikarstvo i film u terapijske svrhe u psihijatriji umjetnost je korištena još od antičkog vremena, a danas je zastupljena u okviru terapije. U edukaciji medicinskih profesionalaca na području problema mentalnog zdravlja korištenje umjetnosti poprima sve veću važnost.

Tema diplomskog rada su duševno oboljeli umjetnici od kojih je većina boravila u mentalnim ustanovama. Na njihovim radovima je vidljiva njihova patnja tijekom bolesti. Kroz rad navedenih umjetnika čija sam umjetnička djela proučavala se prožima nerazrješivo pitanje: da li bi njihova umjetnost bila tako prepoznata i uspješna bez prisutne bolesti? Tehnike koje sam koristila tijekom izrade njihovih portreta su akvarel na papiru i keramičke boje na staklu. Dvije u potpunosti različite tehnike koje su mi pomogle u umjetničkom prikazu njihovog problema i prikazivanju njihove patnje kroz napredak bolesti. Prolazeći kroz bogatu povijest ovih tehnika, proces rada i gotovog produkta upoznajemo način rada s ovim tehnikama, posebice sa staklom te zašto je odabir se sveo na ova dva medija, također njihova srodnost je jako bitna te povezanost i prikazivanje krajnjeg produkta zasebno ali i kao cjelinu.

Ključne riječi: psihoterapija, umjetnost, duševni bolesnici, akvarel, slikarstvo na staklu, povijest umjetnosti

2. Povijest portreta

Umjetnost portretiranja nastala je u antičko doba no put do realističkog portreta bio je vrlo dug. Portret u likovnoj umjetnosti je slika osobe ili grupe ljudi. Riječ *portret* u europskoj kulturi izvorno je značila slikovnu reprodukciju bilo kojeg predmeta, ponekad uključujući životinju. U 17. stoljeću. André Félibienne, francuski povjesničar umjetnosti i službeni dvorski povjesničar kralja Luja XIV., predložio je korištenje izraza *portret* isključivo za prikaz (konkretnog) ljudskog bića.¹

Portret (francuski *portrait*) u likovnoj umjetnosti, ali i fotografiji smatra se umjetničkim prikazom ljudske glave. Portret može prikazivati samo lice, ali i poprsje, portretiranu osobu do koljena ili lik u cjelini. Umjetnik portretirajući osobu prikazuje njezina fizička obilježja, psihološke izraze pojedinca i emociju kojom pojedinac zrači. Kroz povijest umjetnosti ljudski portret smatrao se ne samo jednim od prvih, već i najvažnijih likovnih motiva u umjetnosti. Portreti su bili prvenstveno društveni dokumenti komemorativnog značenja, a kasnije i umjetničko djelo. Kako je umjetnost napredovala portret se prilagođavao promjenjivim funkcijama te se samim time mijenjala i posebnost portreta. Raniji portreti bili su opisni i prednost davali fizičkom izgledu, dok su kasniji portreti više pažnje pridavali karakterizaciji portretirane osobe te dočaravanju atmosfere koja okružuje portretiranu osobu. Gestama, pozama i stavom izražavane su karakterne osobine bez kojih prikaz pojedinca ne bi bio potpun. Prostorno okruženje kao neizostavan element portreta, predstavljalo je portretirane osobe u društvu te je ono najčešće upućivalo na javnu djelatnost osobe, kao i na njezine vrijednosti, uvjerenja, interese i porijeklo.

2.1. Upotreba portreta

Kroz povijest mijenjao se odnos prema prikazu ljudskog lika, a portret je osim postizanja nekog stupnja sličnosti, imao različite uloge, fokus je stavljan na raznovrsne aspekte. Portret ima svrhu prikazati određenu osobu kao utjelovljenje moći što su to radili za vrijeme egipatskih faraona. Istaknuti reprezentativnu ulogu kao što je to prikazivao Van Eyck ili prikriveno kritizirati što vidimo kod Goye na portretu *Karlo IV. i njegova obitelj*, idealizirati

¹https://www.academia.edu/7561410/Portret_kao_povijesni_izvor (01.08.2023.)

osobne crte prisutno kod Joshua Reynoldsa. Također naglasiti minuciozne detalje odjeće i scene, što nosi neko simboličko značenje, vidljivo kod Hans Holbeina, uhvatiti trenutak u kojem se izrazito otkriva ljudski karakter ili stanje kod Frans Halsovog načina portretiranja, iskazati odnos između umjetnika i portretiranog kod Gericaulta. Prikazati neku osobu u svakodnevnom ili obiteljskom okružju vidljivo u djelima Degasa i Renoira, te istaknuti još mnoge druge aspekte nečije osobnosti i karakterizacije.²

Prema različitim pristupima umjetnika po modelu možemo razlikovati tri vrste portreta, a to su idealistički, naturalistički i realistički. Također ovisno o odnosu slikara prema modelu portret može biti intiman ili reprezentativan. Kao zasebnu granu autoportret isto svrstavamo u vrstu portreta no kao intiman prikaz samoga sebe. U početku su autoportreti prikazivali alate ili popratne natpise, a tek kasnije u 15. stoljeću u renesansi, autoportret postaje isključivo portret osobe. Kada govorimo o portretima ne smijemo izostaviti i skupni portret na kojem se nalazi više međusobno povezanih osoba. Njega su ponajviše koristile obitelji, cehovi te donatori, vladari ili neke poznate ličnosti poput znanstvenika ili obrazovnih ljudi koji su imali neku zajedničku poveznicu. Takav način portretiranja bio je izuzetno popularan u Nizozemskoj tijekom 16. i 17. stoljeća. Simbolika portreta vrlo je bitna karakteristika istog, kroz portret vidimo utjecaj političkih, društvenih, vojnih, vjerskih i mnogih drugih utjecaja na širu društvenu zajednicu, a koriste se i kao prenositelji poruka i očuvanja tradicije.

²https://www.alu.unizg.hr/alu/cms/front_content.php?idart=1079 (28.07.2023.)

3. Umjetnici – duševni bolesnici

Psihijatri su oduvijek bili zainteresirani za likovni rad duševno oboljelih osoba, sam likovni rad kao takav puno otkriva o mentalnom zdravlju bolesnika. Umjetnost poput crteža, a kasnije i slike kod nekih od navedenih umjetnika koristi se i kao vizualni dokaz duševne bolesti. Ono što držimo u sebi, prilikom likovnog izričaja potpuno nesvjesno iznosimo na papir, a povjesničari umjetnosti tvrde kako psihotičnost daje uvid i u nove umjetničke krajolike, viđenje svijeta drugačije od drugih ljudi, uvjetno rečeno, zdravih. Pitanje je povjesničara zašto se rad pacijenata u početku smatrao umjetnički bezvrijednim, a kasnije vrednovan kao umjetničko otkriće? Samim tim rad u jednu ruku daje umjetnički u potpunosti neopterećeno likovno rješenje koje otkriva zanimljivu i skrivenu kompleksu problematiku. Od stava da je genijalac zapravo vrsta možda oboljele osobe, dolazimo do pitanja - je li djelo duševnog bolesnika (luđaka; stigmatizirajući naziv) zapravo djelo genijalca? Takvim stavom dolazimo do kompleksne teze gdje se postavlja nerazrješivo pitanje je li ludilo ponekad odaje skrivene umjetničke talente?

Prilikom proučavanja ove teze vidimo da su neki umjetnici i prije oboljenja imali jednako dobre umjetničke radove kao i nakon oboljenja, dok su neki praćeni strašnom agonijom bolesti naslikali, napisali ili muzički obradili svoja najpoznatija djela.³

Ovdje je vrijedno spomenuti Jeana Dubuffeta jer je pola njegove zbirke likovnih radova nastalo kao produkt rada s pacijentima u bolnicama duševno oboljelih osoba, ponajviše onih koji su imali dijagnozu shizofrenije. Dubuffet je odbacivao koncept psihijatrijske umjetnosti tvrdeći kako: *...ne postoji umjetnost ludih ništa više nego što postoji umjetnost želučanih bolesnika ili umjetnost ljudi s problemima s koljenom.*⁴

³MacGregor: The Discovery of fine Art of Insane. Princeton University Press, 1989. (01.08.2023.)

⁴Brain-juice. The best biographies for art film, history and music: http://www.brain-juice.com/cgi-bin/show_bio.cgi?p_id=55 (01.08.2023)

3.1. Utjecaj bolesti na umjetničko stvaralaštvo

Kada govorimo o utjecaju bolesti na umjetničko stvaralaštvo moramo spomenuti Paula Kleea.⁵ Klee je bio prvi moderni umjetnik koji je prepoznao i prihvatio značaj umjetničkog opusa duševnih bolesnika. U časopisu Die Alpen iz 1912. godine napisao je: *Kada razmatramo ovo naše današnje obnoviteljsko doba u umjetnosti, tada tvrdim da su djela mentalno poremećenih relevantnija od svega što se nalazi u našim muzejima.* Ni danas ne postoji potvrdna teza kako duševne bolesti imaju presudnu ulogu na umjetničko stvaralaštvo.

⁵Paul Klee (Munchenbuchsee kraj Berna, 18. prosinca 1879. – Muralto kraj Locarno) (31.07.2023.)

4. Portreti odabranih umjetnika i njihov život

Umjetnost je način izražavanja, a različite grane umjetnosti kao što su slikarstvo, književnost i glazba koristimo u svakodnevnoj komunikaciji s ljudima uz govor, mimiku, kretnje i pogled na svijet. Tako umjetnost postaje jasna likovna poruka. Duševno bolestan čovjek svoju komunikaciju s vanjskim svijetom stvara na drugačiji način te u mnogim slučajevima njihov krajnji likovni rezultat odraz je unutrašnjeg nemira ili u ovom slučaju bolesti. Psihijatar uz pomoć terapeuta i korištenja određenih tehnika vodi bolesnika tijekom njegovog liječenja te ga vraća u svijet realnosti. Uspije li odrediti jasnu dijagnozu, put liječenja će biti kraći, a bolest učiniti blažom. Jedna od tehnika načina vođenja bolesnika i otkrivanja problema je korištenje crtanja i slikanja kao metode nesvjesnog pokazivanja problema. Duševno oboljeli čovjek često crta drugačije nego što je to činio ranije. Za razliku od zdrave osobe, oboljele osobe imaju drugačiji kreativni izraz i način likovnog prikaza. Naravno, trebamo isključiti iz rada bolesnikovo crtačko znanje, te se posvetiti njegovom neformalnom načinu prikazivanja i izražavanja putem crteža. Crtanje je sastavni dio dijagnostičkog i terapijskog postupka, a u zadnje vrijeme se primjenjuje kao tehnika u dijagnosticiranju raznih duševnih bolesti i psihijatrijskih dijagnoza.

4.1. Slava Raškaj

Slava Raškaj hrvatska je slikarica rođena u starome gradu Ozlju na sjeverozapadu hrvatske 1899. godine. Umrula 1906. godine u Zagrebu. Slava je bila gluhonijema od rođenja. Zbog svog nedostatka nije se previše družila s ljudima već se povlačila u svoj svijet. Njezin nedostatak komunikacije s vanjskim svijetom dovodi do potpunog zatvaranja i povlačenja u sebe, time njezina depresivnost napreduje. Svoj nedostatak nadomještala je slikanjem i crtanjem. Školovala se u Beču u Zvodu za gluhonjeme osobe, a po povratku u rodni kraj usavršavala se u slikanju uz slikara Belu Čikoša Sesiju. Godine 1899. Slava se nakon školovanja vraća u svoj rodni kraj kada se njezino psihičko stanje pogoršava. To stanje je rezultiralo povlačenjem u sebe, ne komunicira ni sa kim i živi za svoje slikarstvo. 1902. godine njezino duševno stanje se pogoršava, pojavljuju se prvi simptomi duševne bolesti i traju do odlaska u Zagreb u Bolnicu Milosrdne braće na liječenje. U bolnici je provela nekoliko mjeseci nakon čega se vraća na kućno liječenje. Njezino je stanje stalno variralo i poradi toga s roditeljima odlazi u Kraljevski Zemaljski Zavod za umobolne u Stenjevcu. Tu se

i njezino fizičko stanje pogoršalo te umire. Iza sebe je ostavila veliki opus slika, crteža i umjetničkih radova, u kojima vidimo da je svoje vrijeme ponajviše provodila u prirodi te istu slikala, izolirana od svijeta u svojim mislima s kistom i platnima.

Slika 1: Dora Soldo, „Portret Slave Raškaj“, akvarel, 1899.-1906., 30 x 40 cm, 2023.

Ovaj prikaz Slave Raškaj odnosi se na slikaričino psihičko stanje jer nisam imala na umu prikazati njezin portret u realnom prikazu kao što je ona sebe portretirala već sam kroz prelijevanje boje, miješanjem tonova i nedefiniranim potezima prikazala njezino gubljenje i teško psihičko stanje. Pri tom sam pazila na to da su radovi koji iznova prikazuju isti motiv izgledom sve nemirniji i dinamičniji. Time sam pokušala izgubiti motiv lika samog u sebi pokušavajući dočarati tijek težine njezinog unutarnjeg duševnog stanja. Boje koje sam koristila na portretima slikajući Slavu pokušala sam približiti tonovima koje je i ona sama koristila na autoportretu.

4.2. Frida Kahlo

Magdalena Carmen Frida Kahlo y Calderón rođena 6. srpnja 1907. godine u Ciudad de México, Meksiko umrla 13. srpnja 1954. god. u istom gradu. Pamtime je kao jednu od rijetkih meksičkih slikarica realizma. Najpoznatija po svojim autoportretima, portretima i djelima inspiriranim prirodom. Njezine slike često su imale čvrste autobiografske elemente pomiješane s realizmom i fantastikom. Godine 1925., imala je tešku prometnu nesreću u kojoj je ozlijedila zdjelicu, a kao posljedica nesreće javila se neplodnost koja je dodatno pogoršala njezino duševno stanje i utjecala na kasniji tijek njezina života. Sljedeće godine 1926. naslikala je svoj prvi portret, poslije čega je uslijedila velika serija slika u kojima dominiraju teme boli, patnje i razaranja. Tijekom svog života Frida je naslikala oko 200 slika, crteža i skica, 143 slike od kojih je 55 autoportreta. Na pitanje zašto je naslikala toliko autoportreta, Frida je odgovorila: „Zato što sam ja tako često sama jer sam subjekt kojeg znam ponajbolje”. Fridini autoportreti odaju njezina duševna stanja i patnje kroz koje je prolazila. Puni su osobnih značenja i uvijeni u zagonetan izričaj okolnosti njezinog života. Ujedno, životna priča Fride kao i snažni autobiografski elementi njezine umjetnosti donijeli su joj status feminističke ikone. Njezin slikarski talent i vještina pomogli su joj vratiti iskustvo tjelesne i duševne cijelosti izgubljene u teškoj prometnoj nesreći. Proučavanjem njezinih radova imam osjećaj da nitko kao ona nije uspio slikovito prenijeti i opisati stanje vlastitog raspada, kaosa, tuge i usamljenosti. Možemo sa sigurnošću reći da je Fridi njezino slikarstvo služilo kao psihoterapija.

Slika 2: Dora Soldo, "Portret Fride Kahlo", akvarel, 1907.-1954., 30 x 40 cm, 2023.

Frida Kahlo je bolovala od psihoze. Psihoza je psihički poremećaj kod kojeg prvotni simptom otuđenje osobu od realnosti. Definicija psihoze glasi: "Osobi koja boluje od psihoze nedostaje uvid u vlastitu bolest, a oni sami vjeruju kako je njihova okolina zapravo bolesna. Ogladaju se u poremećenom kontaktu ili čak prekidu kontakta sa stvarnošću, dubokim poremećajima opažanja, emocija, mišljenja i ponašanja. Psihičko stanje koje karakterizira postojanje niza simptoma kao što su sumanute ideje i obmane osjetila, doživljaja proganjanja, šumova ili glasova upućenih toj osobi, gubitka volje, motivacije, socijalno povlačenje, emocionalna udaljenost."⁶

4.3. Vincent van Gogh

Vincent Willem van Gogh rođen 30. ožujka 1853., umro 29. srpnja 1890. Bio je nizozemski postimpresionistički slikar koji je posthumno postao jedan od najpoznatijih i

⁶<https://www.plivazdravlje.hr/aktualno/clanak/31837/Psihoza-simptomi-i-lijecenje.html> (02.08.2023.)

najutjecajnijih umjetnika 19. stoljeća. U razdoblju od 10 godina stvorio je oko 2100 umjetničkih djela, uključujući oko 860 u posljednjim godinama života. Njegov slikarski opus obuhvaćao je brojne teme među kojima su pejzaži, mrtva priroda, portreti i autoportreti. Njegov stil rada je prepoznatljiv po koloritu, dramatičnosti, impulzivnosti i dinamičnosti kista. Tijekom kratkog života borio se s teškom depresijom i siromaštvom, što ga je na kraju dovelo do samoubojstva u dobi od trideset i sedam godina.

Slika 3: Dora Soldo, „Portret Vinceta van Gogha“, akvarel, 1853.-1890., 30 x 40 cm, 2023.

Van Gogh je bio svjestan svoje bolesti što se potvrđuje u njegovim pismima bratu Theu. Patio je od sizofrenije, depresije i epilepsije, a zbog alkoholizma njegovo se stanje dodatno pogoršalo. Kako smo na početku ovog rada spominjali crtež i likovno izražavanje kao bitan aspekt u proučavanju i nesvjesnom izražavanju, dolazimo do zanimljivih i psihotičnih radova i slika van Gogha na kojima je izrazito čitljivo njegovo psihičko stanje.

4.4. Claude Monet

Oscar-Claude Monet rođen 14. studenog 1840. u Normandiji, umro 5. prosinca 1926., bio je francuski slikar i utemeljitelj impresionističkog slikarstva, a smatraju ga pretečom modernizma. To se najviše primjećuje u njegovom slikanju prirode onako kako ju je doživljavao. Tijekom svoje duge karijere bio je najdosljedniji i najplodniji slikar impresionističke filozofije izražavanja percepcije pred prirodom, što se nazivamo pelenističkim slikanjem pejzaža. Izraz *impresionizam* izveden je iz naslova njegove slike „Impression, soleil levant“, izložene 1874. godine na samostalnoj izložbi u ateljeu fotografa Félix Nadara.

Želeći ostvariti mijene u svjetlosti i brze promjene dojmova u ozračju, pojedine je motive (morske krajolike, obale rijeke Seine i gradske prizore) „hvatao“ i po nekoliko puta u različito doba dana. Izradio je cikluse slika mostova i jedrilica kraj Argenteuila, vrtova, željezničke postaje Saint-Lazare u Parizu, stogova sijena i pročelja katedrale u Rouenu. U jednom trenutku njegova života njegov ionako oštećeni vid se počeo pogoršavati. Naravno kao i svakom umjetniku pa tako i Monetu vid je bio bogatstvo, bez vida teško bi mogao slikati slike pune detalja i kolorizma. Kao što je Slavi Raškaj njezina gluhoonijemost utjecala na likovno stvaralaštvo i psihičko zdravlje tako je i kod Moneta njegov vid utjecao na psihičko zdravlje i emocionalno stanje. Serija „Stogova sijena“ govori o njegovom lošijem psihičkom stanju. Serija se odnosi na njegovo viđenje prirode.

Slika 4: Dora Soldo, „Portret Claudea Moneta“, akvarel, 1853.- 1890., 30 x 40 cm, 2023.

4.5. Edvard Munch

Edvard Munch rođen u Løtenu u Norveškoj, 12. prosinca 1863., umro je u mjestu Ekely, 23. siječnja 1944. godine. Predstavnik ekspresionizma u slikarstvu, nemirnog duha te pomalo morbidnih misli u strahu od samoće. Spomenuta raspoloženja i osjećaji vidljivi su u Munchovom radu. Njegov likovni izričaj bogat je linijama koje se izdužuju i povijaju, kao i tonovima boja koje djeluju melankolično. Takvu atmosferu i izražaj vidimo na slikama *Krik*, *Tjeskoba*, *Na mostu*. Ideja proganjanja koja ga je dugo mučila najistaknutija je na slici *Krik*, na kojoj su vidljive jake nelagodne emocije. Njegove su slike opisane kao anksiozne s morbidnom tematikom što je potvrđivalo njegovu ideju proganjanja. Bio je kronični bolesnik tijekom cijelog svog života, a bolovao je od bipolarnog poremećaja koji se nazivao i manijakalna depresija. „Bipolarni afektivni poremećaj se odnosi na značajan poremećaj razine raspoloženja i aktivnosti, koje može biti povišeno, sa povećanom energijom i aktivnosti. Taj stadij se zove hipomanija ili manija, ovisno o intenzitetu simptoma. U naletu

manije dolazimo u stanje sniženog raspoloženja, energije i aktivnosti, te tada govorimo o depresiji.“⁷

Slika 5: Dora Soldo, „Portret Edvarda Muncha“, akvarel, 1863. – 1944., 30 x 40 cm, 2023.

4.6. Edgar Allan Poe

Edgar Allan Poe rođen 19. siječnja 1809. u Bostonu , a umro 7. listopada 1849. godine u Baltimoreu. Američki pisac, pjesnik, urednik i književni kritičar, a bio je najpoznatiji po svojoj poeziji i kratkim pričama, posebice svojim pričama o mističnom i jezivom. kroz knjigu U knjizi „Umjetnici tamnog sjaja“ postoji opis pisca u kojem autor navodi kako je Allan depresivni psihopat, više gladan nego sit, veliki alkoholičar, koji je strahovao kako će biti živ zakopan. Spomenuvši njegove strahove i paranoičnost njegova tema odnosno, žanr u književnosti u potpunosti ima smisla. Svoj alkoholni delirij umjetnički obrađuje u svojim djelima, a obzirom kako je bio egocentričan i nesocijalne naravi, tako njegova raspoloženja rezultiraju djelima koja su maštovita, cerebralna, hladna i psihopatološka.

⁷Dražen Neimarević, Umjetnici tamnog sjaja, Zadržna štampa, Zagreb, (1989.), str. 77.

„Psihopatija je trajni poremećaj osobnosti, radi se o ograničenim osobnostima, bez intelektualnih poremećaja, čak intelektualno natprosječnima. Glavne su promjene na emocionalno-voljnom planu osobnosti. Prvotno se smatralo da zbog njih trpi samo okolina (agresivnost, asocijalnost, i anti-socijalnost). Kasnije je utvrđeno da neki i sami pate zbog svoje abnormalne osobnosti (depresivnost, suicidalni psihopati). Nikad ne dosežu dimenzije psihotičnosti premda mogu pokazivati neke simptome ili sindrome slične pojedinim psihičkim poremećajima (shizoidni, paranoidni, nestabilni, ekscentrični, depresivni, hipomanični i dr.). Za psihopate se kaže da su „daltonisti za ljudske osjećaje i društvene moralne vrijednosti“⁸

Slika 6: Dora Soldo, „Slika Edgara Allana Poea“, akvarel, 1863.-1944., 30 x 40 cm, 2023.

4.7. William Blake

William Blake bio je engleski slikar, grafičar i pjesnik rođen 28. studenog 1757., umro 12. kolovoza 1827.godine. Tijekom svog života bio je nepoznat i zapostavljen umjetnik, a danas vrlo cijenjen kao ključna figura romantičnog doba poezije i vizualne umjetnosti. Blakeov slikarski opus odiše raznolikom i simbolički bogatim djelima koji pružaju uvid u metafizički svijet. Njegovo vizualno umijeće navelo je kritičara 21. stoljeća Jonathana Jonesa da ga

⁸<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50949> (21.06.2023.)

proglasi „daleko najvećim umjetnikom kojeg je Britanija ikada stvorila“. U početku Blakeove karijere njegovi suvremenici su ga smatrali ludim zbog njegovih u to vrijeme neshvaćenih pogleda na svijet koji su utjecali na stvaralaštvo u poeziji i slikarstvu. Kasniji su ga kritičari i čitatelji prihvatili i visoko cijenili zbog njegove izražajnosti i kreativnosti. Ponajviše zbog filozofskih i mističnih prikazivanja unutar svojih djela koji su okarakterizirani kao dio romantičnog pokreta, te se on smatra ključnim ranim zagovornikom romantizma i nacionalizma. Blake je po svojoj osobnosti veliki introvert zarobljen u svojoj osebujnoj mašti, prožet misticizmom. Pozadina njegovih umjetničkih djela je konvencionalna, a upućuje na njegove halucinacije. Umjetnost mu odiše osobnim halucinacijama i burnom maštom više od stvarnosti. Postavlja se pitanje da li bi Blakeova umjetnost uopće bila moguća da nije bilo halucinacija.⁹

Bolovao je od paranoje psihičke bolesti koja je utjecala na psihičko zdravlje umjetnika, no s potpunom jasnoćom i redom u razmišljanju, radu i volji, zbog njegovog staloznog ponašanja i inteligentne ličnosti okolina ne primjećuje prisutni poremećaj koji je vidljiv u slikarskom opusu gdje jasno prikazuje svoje halucinacije i strahove.

Slika 7: Dora Soldo, „Portret Williama Blakea“, keramičke boje na staklu, 1757.-1827., 30 x 40 cm, 2023.

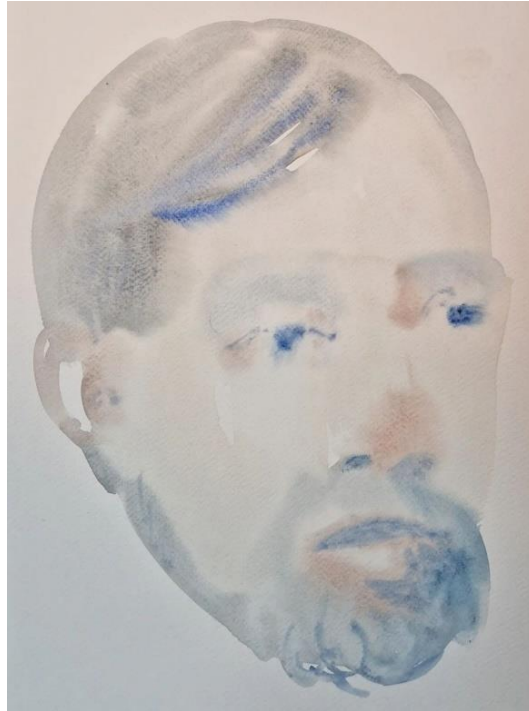
⁹<https://www.britannica.com/biography/William-Blake/Blake-as-a-poet> (23.06.2023.)

„Paranoja je psihički poremećaj karakteriziran neopravdanim i često preuveličanim strahom od proganjanja, zavjere i/ili opasnosti, često uzrokujući sumnjičavost i nepovjerenje u druge ljude i okolinu. *Paranoja* se odnosi na poremećaj uma u kojem osoba neopravdano vjeruje da je proganjana, čime se pored uma nalazi neka druga, izmišljena stvarnost.“¹⁰

4.8. Henri de Toulouse – Lautrec

Henri Marie Raymond de Toulouse - Lautrec – Monfa slikar je francuskog podrijetla rođen u Albi, 24. studenog 1864., umro u Malromeu, 9. rujna 1901. godine. Posljedica njegovog nižeg rasta i deformacije, su nepravilno zarasli lomovi obje bedrene kosti u trinaestoj godini života. Od 1883. studirao je u Parizu, na njega utječu pasteli Edgara Degasa, japanski višebojni drvorezi i impresionisti. Često posjećuje kavane, kabarete, cirkuse i javne kuće gdje crta likove konja, plesača, plesačica i akrobata. Opčinjen pokretom, crta ih oštrim potezima koje hvata u trenutku kada dobivaju neobičan, groteskni izgled. Crtajući tu tematiku, uvodi nas u koncepciju alkoholiziranog, erotičnog i morbidnog ambijenta pariškog načina života u to vrijeme. Oko 1893. godine počinje rad na višebojnoj litografiji, izvodeći portrete i karikature, a posebno plakate s figurama varijetetskih artista. Njegovi plakati privlače pozornost gledatelja i prenoseći informacije u samo nekoliko sekundi gledanja. Umro je u 37. godini rastrojen alkoholom i sifilisom.

¹⁰<https://www.arz.hr/paranoja> (23.06.2023.)

Slika 8: Dora Soldo, „Portret Henria de Tolouse Lautreca“, akvarel, 1864.-1901., 30 x 40 cm, 2023.

Bolestan od rekompencije nizak je s deformitetom i kratkim nogama pa slika konje s dužim nogama, poput Slave koja je gluhonijema i na autoportretu uho slika veće od njegove prirodne veličine. Veliki je mazohista, imao je kompleks majke, a uzrok njegove smrti je alkoholizam i alkoholne halucinacije.¹¹

4.9. Robert Schumann

Robert Schumann njemački je skladatelj rođen u Zwickau 8. lipnja 1810., umro u Endenichu kraj Bonna 29. srpnja 1856. godine. Jedan je od glavnih predstavnika glazbenog romantizma. Po svom umjetničkom stajalištu, naravi i umjetničkim afinitetima je izraziti romantik. Studirao je pravo, ali se zapravo dvoumio između književnog i glazbenog poziva. Odlučivši se postati pijanistom, uzimao je poduku kod Friedricha Wiecka glasovitoga glasovirskog pedagoga iz Leipziga. Zbog ozljede prsta opredijelio se ipak za skladateljsku karijeru, a također je osnovao i uređivao 1834. godine *Novi časopis za glazbu* (*Neue Zeitschrift für*

¹¹Dražan Neimarević: Umjetnici tamnog sjaja, Zadržna štampa, Zagreb, (1989.), str. 160.

Musik), u kojem je kritizirao površnost njemačkog glazbenog života te promicao ideale njemačke romantičke glazbe. Potom je u kraćim razdobljima preuzimao različite profesorske i dirigentske dužnosti. Zbog uznapredovale duševne bolesti, čiji su se prvi simptomi, sklonost depresiji, pojavili već u mladosti, posljednje je dvije godine života proveo u psihijatrijskoj ustanovi, gdje je i umro.

Slika 9: Dora Soldo, „Portret Roberta Schumanna“, akvarel, 1810. – 1857., 30 x 40 cm, 2023.

Kao učenik bio je plah i zatvoren, što je prethodilo razvoju psihoze. U 18. godini počeo je imati slušne halucinacije, a u 28. godini počinje čuti uznemirujuću glazbu. Duševna bolest polako dolazi te razvija strahove od trovanja i metala. Kasnije se razvijaju i ideje proganjanja. Pred odlazak u sanatorij pokušao je počiniti suicid skokom u Rajnu. 1885. godine nastupila je teška melankolija, odbijao je hranu i nerazumljivo govorio. Slušajući Schumannovu „Drugju simfoniju u C-duru“ koja je ujedno bila i najuspješnija moglo se primijetiti kako se njegovo duševno stanje znatno pogoršava.

4.10. Paul Cézanne

Paul Cézanne rođen u Aix-en-Provence, 19. siječnja 1839. godine, umro u istom mjestu, 22. listopada 1906. godine. Francuski je slikar čija djela predstavljaju sponu impresionizma s kraja 19. stoljeća i kubizma početka 20. stoljeća. Jedna je od najznačajnijih osoba francuskog i europskog slikarstva. Njegov osebujan način slikanja bio je presudan za daljnji razvoj slikarstva u Europi. Povjesničari umjetnosti svrstavaju ga u slikarstvo postimpresionizma. Često je nazivan ocem modernoga slikarstva ili praocem nove umjetnosti. Prvi je koji svojim djelima artikulira pojam 'nedovršenosti'. Cezanneova teza bila je da cilj slike nije reproduciranje viđene stvarnosti, već stvaranje nove stvarnosti. Također je bolovao od alkoholizma i uzimao veće količine lijekova kako bi bio što sabraniji i lucidniji. Uzimanje substanci poput tableta i alkohola uvelike je doprinjelo njegovom stvaralaštvu, ne i psihofizičkom zdravlju. No, opet gledajući na njegovo stvaralaštvo pitanje je da li bi „sabran“ ikada napravio tako veliki korak u umjetnosti.

Slika 10: Dora Soldo, „Portret Paula Cézanna“, akvarel, 1839.-1906., 30 x 40 cm, 2023.

4.11. Michaelangelo Merisi, Caravaggio

Michelangelo Merisi javnosti poznatiji kao Caravaggio talijanski je slikar rođen 1571. godine u Milanu, umro 18. srpnja 1610 u Toscani. Školovao se u Milanu, nakon čega odlazi u Rim 1590. godine gdje dobiva pokroviteljstvo kardinala. Niz velikih slika između 1599.-1603. godine o životu sv. Mateja učinio ga je najslavnijim i najkontroverznijim slikarom tog vremena u Rimu. Koristio je obične ljude kao modele za prikazivanje svetaca, slikao ih neumoljivim realizmom. Njegov bunt protiv tradicije daje novo značenje tumačenju tradicionalnih tema u religioznom slikarstvu.¹² Caravaggiovo slikarstvo karakterizira upotreba selektivnog i dramatičnog osvjetljenja lika iz duboke sjene kako bi se pojačala emocionalna napetost tijela te stavilo naglasak na ljudsku figuru. Njegov ugled i prihodi porasli su unatoč oštrim kritikama i turbulentnom načinu života. Imao je ogroman utjecaj na slikarstvo diljem Europe. U knjizi „Umjetnici tamnog sjaja“¹³ opisan je kao osoba agresivnog karaktera i ubojica vulgarnog i drastičnog ponašanja, pijanicom te sklon tučnjavama. Prikazujući u svojem slikarstvu sadističke scene poput „Razapinjanje Sv. Petra“, bizarne teme, također je slikao i klasičnije teme poput mrtve prirode.

¹²<https://www.britannica.com/summary/Caravaggio> (21.6.2023.)

¹³Dražen Neimarević: Umjetnici tamnog sjaja, Zadružna štampa. Zagreb, (1989):str. 156-58.

Slika 11: Dora Soldo, „Portret Caravaggia“, akvarel, 1571. – 1610., 20 x 40 cm, 2023.

Zbog velikog stvaralaštva priznat mu je status utemeljitelja baroka i jednog od najutjecajnijih slikara svih vremena. Robert Longhij govori o Caravaggiu: „Bez njega ne bi postojali Ribera, Vermeer, La Tour i Rembrandt, a umjetnost Delacroixa, Courbeta i Maneta bila bi potpuno različita.”¹⁴

Svi prikazani portreti u poglavlju 3. moja su autorska dijela, te moj prikaz i viđenje poznatih i utjecajnih umjetnika koji su svojim radom utjecali na kasniji razvitak umjetnosti, a njihovo mentalno zdravlje je mistično utjecalo na njihovo stvaralaštvo.

¹⁴<https://www.nacional.hr/vulkanski-temperamet-caravaggio-veliki-slikar-kockar-i-ubojica/>(21.6.2023.)

5. Povijest materijala i tehnike

Tehnike i materijali korišteni u ovom radu su: akvarel na papiru i staklo. Odabrala sam ih zbog njihove fluidnosti, razigranosti i prozračnosti što mi je omogućilo nekontroliranim, slobodnim potezima načiniti jedan portret s različitim ishodom i vizualnim rezultatima.

Akvarel

Akvarel (*lat. aqua voda, acquerello*) pokriva tankim svijetlim, transparentnim slojem, obično bijelu, podlogu tako da ona, prosijavajući kroz boje, proizvodi dojam prozirnosti. Akvarel se izrađuje na posebnu zrnatu (hrapavu) papiru, a nekoć se upotrebljavao pergament. Zbog osjetljivosti akvarelne se slike čuvaju u mapama ili se stavljaju pod staklo. Akvarelu su srodni gvaš i tempera. Akvarel je glavna slikarska tehnika poznata već u starom Egiptu korištena za slikanje na papirusu u takozvanim *Mrtvačkim knjigama*.

U Kini se od II. st. pr. Kr. slikalo akvarelom na svilu i rižinu papiru, a poznat je i u starom Japanu, Indiji i Perziji. Njime se isto tako slikalo u antičkoj Grčkoj i Rimu, a javlja se i u ranokršćanskoj umjetnosti. Preko bizantskoga slikarstva prelazi u srednjovjekovne samostane diljem Europi. Mnogobrojni misali, psaltiri, brevijari i ljetopisi toga doba ilustrirani su minijaturama, inicijalima i ornamentima izrađenima tehnikom akvarela (*Hrvojev misal*, XV. st.).

Akvarelom se u doba renesanse izrađuju studije i kartoni za izradbu fresaka i tapiserija te arhitektonski crteži. Njemački renesansni majstori često su akvarelom oživljavali crteže biljaka, životinja, krajolika, odjeće načinjene olovkom ili perom. Krajolici A. Dürera jedni su od prvih akvarela te vrste u Europi.

U doba baroka akvarel služi za skice i nacрте prema kojima se izvode slike u drugim tehnikama, a vremenom prelazi u pomoćno sredstvo za postizanje plastičnosti i dubine na crtežu.

Slikanje krajolika akvarelom razvilo se u Engleskoj tijekom XVIII. st., gdje je zbog iznimne popularnosti postalo samostalnom slikarskom tehnikom, ravnopravno slikarstvu uljenim

bojama i temperom. Za engleskim se primjerom povode slikari ostalih zemalja kroz sva stilska razdoblja 19. i 20. st. poput Maneta, Cézannea, Kleea.

U Hrvatskoj od 11. do 18. stoljeća postojale su pisarske radionice u samostanima, gdje su u akvarelu oslikavani latinični ili glagoljski rukopisi (Zadar, Krk, Split, Senj, Dubrovnik).

Na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće u tehnici akvarela slikali su i naši poznati umjetnici uz spomenutu Slavu Raškaj i Emanuel Vidović, Miroslav Kraljević, Josip Račić, i Oton Iveković.¹⁵

Slikarstvo na staklu

Staklo kao jedan od prvih neobičnih proizvoda kojima se trgovalo, oduvijek je impresioniralo ljude, njegova povijest je tajnovita i bogata pričom o potrazi za moći. Smatralo se statusnim simbolom faraona i careva. Staklo je staro koliko i Svijet. Može nastati na prirodan način, udarom munje ili erupcijom vulkana, ukoliko se kamenje dovoljno zagrije. Tim procesom nastaje „vulkansko staklo“ ili opsidijan. Takvim staklastim oblikom kamenja služili su se ljudi već u kameno doba, a kasnije naši preci su od njega pravili oružje, nakit i amajlije.

Prije 3500 godina u Mezopotamiji i Egiptu staklo su izrađivali pomoću tehnike pješčane jezgre, koja će svoj puni procvat doživjeti u helenističkom razdoblju klasične Grčke. Spomenutom tehnikom rastaljena staklena masa lijevala se u mramorni, željezni ili drveni kalup, nakon čega bi se prešanjem i rezanjem odredio željeni oblik. Takvim načinom rada izrađivani su uporabni predmeti (najčešće plave boje) poput šalica, zdjelica, tanjura, a izrađivan je i nakit od stakla. Staklo i stakleni predmeti tog vremena bili su rezervirani samo za najbogatije poradi teškog oblikovanja i dugotrajnog procesa nastajanja. Pronalaskom lule za slobodno puhanje i puhanje u kalup u 1. stoljeću prije Krista, proizvodnja stakla postala je brža i jeftinija, dostupna svim slojevima društva. Svoj najveći razvoj doživljava u doba cara Augusta. Nedostatkom financijskih sredstava zbog propadanja Rimskog carstva propale su i čuvene staklarske radionice. Devetstotina godina poslije Krista tajne izrade stakla u Europi su gotovo zaboravljene.

Tek krajem 10. stoljeća staklo doživljava svoj novi procvat kada se počelo s proizvodnjom prvih staklenih ploča za crkvene prozore. Staklarskom lulom puhane su male pločice, a zatim ih se uokvirivalo u olovne okvire. Crkveni prozori, danas vitraji uvode nas u doba renesanse

¹⁵<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=1276> (21.06.2023.)

stakla i potpunog procvata tog materijala. Bogati građani i plemstvo kroz eleganciju stakla ističu svoj status, a najveću ulogu u stvaranju takve umjetnosti imali su staklopuhači iz Venecije.

Legendarno venecijansko staklo usko je povezano s Carigradom, koji je propašću Zapadnog rimskog carstva sačuvao kontinuitet antičke kulture, između ostalog i proizvodnje stakla. U Carigradu su stvorene nove vrste stakla i razvijene nove tehnike, dočim na Zapadu proizvodnja stakla postaje pomalo zaboravljena umjetnost. Posebno su bili cijenjeni mozaici od stakla, brušene boce, vrčevi i kaleži. Padom Carigrada 1204. godine, bizantski proizvođači stakla našli su azil u Veneciji, do tada skromnom centru europskog staklarstva.

Bizantski staklarski stručnjaci dali su venecijanskoj industriji stakla novu kvalitetu i uveli monopol u proizvodnji luksuznog stakla, koji se sve do danas štiti strogim zakonima. Zbog opasnosti od požara, Venecija je sve staklarske peći preselila na Murano, otok sjeverno od Venecije. Gotovo 8.000 radnika konstantno je boravilo na Muranu, kako ne bi čak i nehotice otkrili tajnu staklarske umjetnosti. Ubrzo su ceh staklara i majstori koji su se bavili tehnikom izrade stakla stekli ugled najcjenjenijih građana na otoku. Od 14. stoljeća staklari iz Murana smjeli su nositi mač poput plemića, imali su imunitet od kaznenih progona, a njihove kćeri mogle su se udavati u najbolje plemićke kuće u Veneciji. S druge pak strane, nisu smjeli napuštati Murano. Na taj način Mletačka republika željela je zaštititi tajnu proizvodnje stakla, što je u to doba bila posebno skupa i cijenjena roba. Ipak, vremenom su mnogi staklari iz Murana, uz cijenu gubitka života i imovine putovali izvan otoka u duge gradove diljem Italije, naposljetku i u druge države poput Engleske i Nizozemske.

U proučavanju tehnika u radu sa staklom vremenom se razvijaju nove tehnologije. Usavršava se tehnika kontrole nad bojama i transparentnosti stakla te različite dekorativne tehnike poput izrade kristalnog stakla, emajliranog stakla, stakla s nitima zlata, stakla u više boja, mliječnog stakla i imitacije dragog kamenja, etc.¹⁶

¹⁶<https://staklenisvijet.wordpress.com/tag/povijest-stakla/> (21.6.2023.)

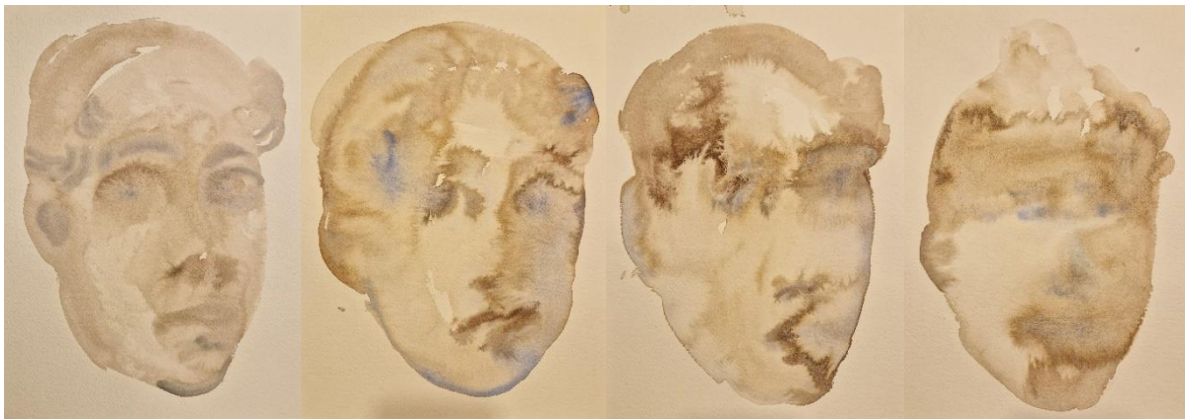
6. Osnove rada uz prikaz cijelog postupka

6.1. Akvarel

Jedna od dviju tehnika koje sam odabrala za izradu diplomskog rada je akvarel. Akvarel je slojevita tehnika koja odiše lazurnim potezima, svjetlim i tamnim tonovima boje. Podloga od papira bijele je boje te se prosijava transparentno kroz lazurne slojeve boje. Intenzitet tonova se lako postiže pomoću razrjeđivanja boje u vodi. Prednosti ove tehnike su brzo sušenje boje i nanosi boje mogu se nebrojeno puta ponavljati jedan preko drugog. Uz izvježbanu ruku umjetnika lako je postići željene rezultate u vrlo kratkom roku.¹⁷

Za podlogu akvarelu koristila sam papir proizvođača Fabriano 300 g/m². Gramaža ovog papira može upiti dosta vode, ima granulastu i hrapavu površinu koja boji daje poseban efekt. Prije rada papir je potrebno namočiti pomoću kista čistom vodom, a zatim ljepljivom trakom učvrstiti krajeve za podlogu, nakon čega je papir spreman za slikanje.

Sam proces rada s akvarelom je jako zanimljiv, dopušta poigravanje formom koju želimo naslikati, kontroliranim nanosom vode formu gradimo na željeni način. Kada smo zadovoljni dobivenim motivom papir ostavljamo da se osuši, dužina sušenja traje ovisno o količini vode u većini slučajeva je kratkotrajno.

Slika 12: Slike 12. Dora Soldo, Ciklus portreta Slave Raškaj ,prikaz raspadanja i gubljenja samog sebe pogoršanjem bolesti

¹⁷<https://slikarskatehnologija.wordpress.com/category/1-tehnike/c-akvarel/> (03.08.2023.)

Ovakav skupni prikaz Slave Raškaj, naglašava i odnosi se na njezino psihičko stanje. Nije mi bio cilj prikazati njezin portret u realnom prikazu, već prelijevanjem boje, miješanjem tonova, nedefiniranim i nejasnim izrazima lica i detalja na njemu prikazati njezino gubljenje i njezino teško psihičko stanje. Radovi su prikazani sve nemirnije i dinamičnije, te pokušavajući izgubiti motiv lika samog u sebi prateći tijek težine njezinog duševnog stanja. Tu dolazimo do trenutka kada je akvarel najpogodniji medij za ovu temu i način rada. Akvarel kao tehnika slikanja ne dopušta dva puta napraviti jedan te isti portret identično. Boje koje sam koristila na portretima slikajući Slavu Raškaj pokušala sam približiti tonovima na njezinoj slici i bojama koje je i ona sama koristila, radeći na svojem autoportretu.

6.2. Slikarstvo na staklu

Izrada diplomskog rada na staklu bila je puno zahtjevnija od one na papiru s tehnikom akvarela. Za slikanje na staklu potrebno je iskustvo i predznanje. Staklo iako je glatke površine u odnosu na 330 gr/2 papir nije dopuštalo klizanje i razlijevanje boje kako sam pretpostavljala. Samim time i proces rada trebalo je prilagoditi tehnici rada. Portreti na papiru su fluidniji i razigraniji te se pigmenti boja miješaju i prelijevaju jedan u drugi stvarajući novu zaigranu formu. Na staklu je nešto drugačija situacija, likovi su prikazani prozračnim i blagim tonovima. Gušćim premazom boja na neke dijelove lica stavljen je taj detalj u prvi plan. To sam radila kako bi se kroz kasnije postavljanje radova jednog na drugi mogli uhvatiti različiti momenti. U tim novim momentima vidljiva je igra detalja koji prosijavaju jakim pigmentom jedan kroz drugi.

Staklo je moguće bojati bojama za keramiku koja se na staklu fiksira na visokim temperaturama do 600 stupnjeva. Ovisno o primjeni, boje se mogu nanositi u prahu, različitim granulama kistom ili miješati s različitim medijima, čime se postižu različiti efekti.

Priprema stakla nije nimalo jednostavna, a staklo prije nego što sam koristila u umjetničke svrhe trebalo je prvo izabrati i obraditi. U postupku rada prvi je korak bio odabrati staklo. U ovom slučaju koristila sam 6mm *optiwhite*¹⁸ staklo bez tona čisto i prozirno. Zatim krećemo u pripremu i obradu stakla. Staklo režemo na potrebite dimenzije (30 x 40cm) te ga nakon

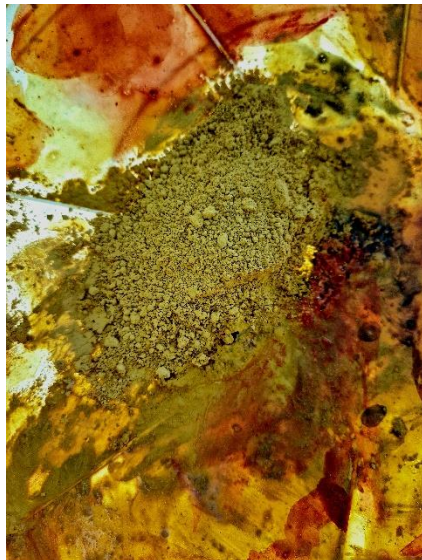
¹⁸optiwhite = vrsta stakla

rezanja kako ne bi pucalo u daljnjoj obradi, brusimo pritiskom vode sa sve četiri strane. Time naše staklo nije oštro na rubovima te je lakše njime rukovati.

Slika 13: Prikaz brušenja rubova stakla

Prilikom brušenja stakla ne smijemo zaboraviti proces ponoviti četiri puta i paziti na to da ne preskočimo niti jedan rub. Brusiti staklo možemo obaviti prije rada na staklu ali i nakon.

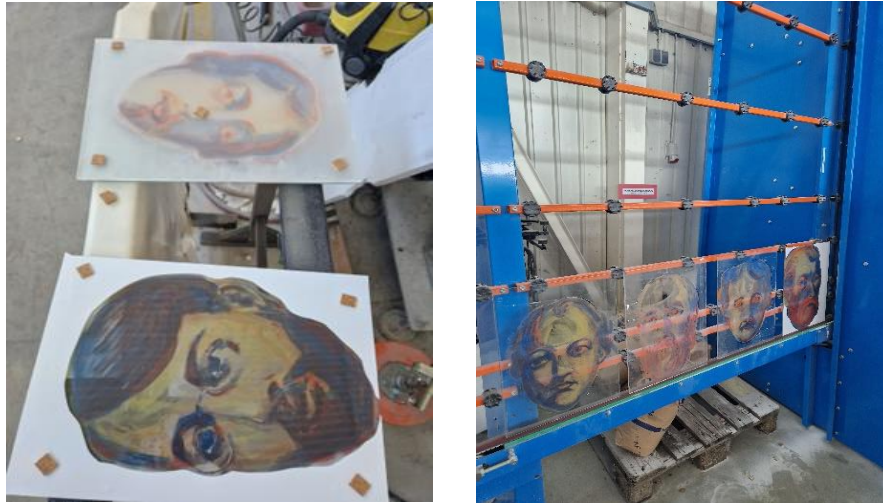
Slika 14: Prikaz keramičkih boja u suhom stanju prije miješanja sa tekućinom

Nakon što smo staklo pobrusili prelazimo na odabir medija te pigmentata za rad. Medij koji sam koristila i koji mi se činio podatanim i bliskim rezultatu na papiru su keramičke boje. Keramičke boje su transparentne, mogu se koristiti u lazurnijim nanosima, svjetlost lijepo prodire kroz njih, a izgledom podsjećaju na akvarel. Keramičke boje su boje u prahu koje se miješaju sa mliječnom tekućinom gušće konzistencije. Ovisno o količini tekućine koju pomiješamo s pigmentom, tekstura i prozirnost nanosa boja se mijenjaju, slično kao i kod akvarela. Nakon nanesenog svakog novog sloja, boju sušimo fenom. Kada je boja suha, nanosimo sljedeći sloj. Gotovi rad odnosimo u peć gdje se on peče na temperaturi od 600°C.

Slika 15: Prikaz stakala stavljenih u peć gdje slijedi pečenje na temperaturi od 600°C

Kada je rad ispečen, provjerimo da li se boja dobro primila te prelazimo na sljedeći korak, a to je pjeskarenje stakla. Staklo pjeskarimo s donje strane rada (po kojoj nije slikano) tako da dijelove koje nećemo pjeskariti oblijepimo folijom – u ovom slučaju to dio oko portreta. Nakon opisanog postupka rad se očisti od nakupljenih čestica prašine iz peći i ponovo ide u zasebnu mašinu u kojoj se pjeskari samo glava tj. portret.

Slika 16:Lijepljenje folije na staklo i mašina za pjeskarenje stakla

Pjeskarenje nije potrebno no radila sam ga zbog manjeg prosijavanja svjetlosti kroz naslikani portret, te postizanja mat efekta, ali i zbog boljeg intenziteta boje. Nakon što su se radovi ispjeskarili čistimo ih sa posebnim tekućinama (nanom i nitrom) te tekućinom za stakla. Nakon ovog procesa radovi su spremni za slaganje koncepta.

Slika 17: Proces slaganja kompozicije

6.3. Prikaz instalacije portreta na staklu i opus portreta na papiru

Slika 18: Instalacija „Portreti“, 30 x 40 x4cm

Instalacija se sastoji od četiri portreta u jednom. Gotovi portreti sastavljeni u instalaciju svakim našim pokretom i kutem gledanja stvara drugačiju i novu sliku. Dužim gledanjem pronalazimo sve više novih detalja i lica koja se naziru jedno ispod drugog. Na ovaj način

izložena instalacija zapravo kretanjem komunicira s promatračem. Instalacija nas tako intrigira i poziva na istraživanje ne samo vidljivog na površini već i onoga čiji lik se skriva u dubini.

Iako je postizanje fluidnosti i razigranosti boje na staklu bilo nemoguće dobiti poput one na papiru u tehnici akvarela, uspjela sam ga prikazati na drugačiji slojeviti način. Pokušala sam isticanjem očiju stvoriti kontakt između promatrača i naslikanog umjetnika. Njihovo gubljenje odnosno uznapredovale bolesti prikazala sam njihovim prozirnim licima koja ne možemo samostalno promatrati već gledati u cjelini. Poigravanjem bojama i sjenama na svijetlu uspjela sam promatraču približiti i njihovo duševno rastrojstvo. Bol koju vidimo, tjeskobu i prigušene emocije zarobljene u stigmati svih duševnih bolesnika ovakvim promatranjem možemo gotovo i sami osjetiti što nas ne ostavlja ravnodušnima već izaziva u nama emocije koje su potaknute njihovim stanjem.

Portreti koje sam slikala akvarelom na papiru su samostalni, pogoršanje bolesti odabranih umjetnika prikazano je u fazama. Tijek razvoja bolesti svakog umjetnika prikazan je u ciklusu koji se sastoji od četiri do sedam naslikanih portreta. Prvi portreti su uvijek čistijih i jasnih rubova te na njima jasno vidimo detalje poput očiju, kose, nosa i usta. Daljnjim oslikavanjem detalja lica oni se gube, a završni je portret prikaz boja na kojem ne vidimo jasno lik već samo neki apstraktni oblik. Odabir tonova boja na nekim portretima bio je slučajan dok sam na primjeru Van Gogha odabrala boje poput narančaste jer na njegovim autoportretima uvijek vidimo narančastu bradu i smatrala sam to njegovim zaštitnim znakom. Iako je ovo ciklus portreta, svaki portret ne gledamo zasebno već sve portrete gledamo objedinjene u jednu novu cjelinu koja nam daje opet uvid u rastočenost oblika lika popraćeno epizodama bolesti i duševnim stanjima. Ovim načinom svaka epizoda bolesti dobiva svoj lik odnosno portret.

7. Zaključak

Svaki novi susret s umjetničkim djelom je uvijek osobno iskustvo, kako za promatrača tako i za umjetnika koji u njegovom procesu nastanka prvo počinje promišljati, zatim odabire materijal i tehniku kojom će se služiti i na kraju svojem djelu dati vidljivu formu. Forma koju smo na kraju dobili jest rezultat umjetničkog stvaranja koji kod promatrača potiče osobne asocijacije i izaziva emocije viđenim. Svrha umjetnosti nije samo stvaranje umjetničkog djela već u sebi nosi i mnoge druge dobrobiti poput buđenja svijesti i osjećaja. Tako se umjetnost kao vrsta terapije koristi još od antičkog doba sve do danas. Uz pomoć umjetnosti i izloženim djelima utječemo na senzibilitet javnosti.

Umjetnici koje sam obradila u ovom radu kroz njihove portrete koristeći tehniku akvarela i slikarstva na staklu, posebni su ne samo zbog njihovog umjetničkog stvaralaštva već i po tome što su imali psihijatrijske dijagnoze. Gledano dublje u povijest, osobe s duševnim dijagnozama uvijek se svrstavalo u manje vrijedne i svojoj okolini neshvaćene. Iako obilježeni stigmom duševne bolesti ti su umjetnici ostavili iza sebe brojna i vrijedna svjetski poznata i priznata umjetnička djela, a njihovi radovi imali su velik utjecaj na umjetnost općenito. Je li im u njihovom umjetničkom stvaralaštvu njihova bolest pomogla ili odmogla, ostaje pitanje, no mnogi su u svojim najtežim trenucima načinili svoja najpoznatija djela.

Odabirom baš ovih umjetnika pokušala sam ih upravo zbog njihovih dijagnoza prikazati atraktivnim i zanimljivim. Koristila sam se i kombinacijom dviju likovnih tehnika u kojima nije uvijek jednostavno raditi pa su mi i tema i tehnike predstavljale izazov.

8. Literatura:

1. Neimarević, D., Umjetnici tamnog sjaja, Zadružna štampa, Zagreb, (1989.)
2. Matko P., Slava Raškaj, Zagreb, Spektar, (1985.)
3. Mikulec S., Međupovezanost umjetnosti i psihijatrije, diplomski rad, Zagreb, 2016.
4. Spitzmuller S., Oblikovanje i prezentiranje zbirke bolesničkih radova u funkciji destigmatizacije, Magistarski rad, Zagreb, 2016.
5. https://www.academia.edu/7561410/Portret_kao_povijesni_izvor (01.08.2023.)
6. https://www.alu.unizg.hr/alu/cms/front_content.php?idart=1079 (28.07.2023.)
7. MacGregor: The Discovery of fine Art of Insane. Princeton University Press, 1989. (01.08.2023.)
8. Brain-juice. The best biographies for art film, history and music: http://www.brain-juice.com/cgi-bin/show_bio.cgi?p_id=55 (01.08.2023.)
9. Paul Klee (Munchenbuchsee kraj Berna, 18. prosinca 1879. – Muralto kraj Locarno) (31.7.2023.)
10. Psihoza – simptomi i liječenje, dostupno na:
<https://www.plivazdravlje.hr/aktualno/clanak/31837/Psihoza-simptomi-i-lijecenje.html>
(02.08.2023.)
11. Enciklopedija – natuknica, dostupno na:
<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50949> (21.06.2023.)
12. Blake as a poet, dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/William-Blake/Blake-as-a-poet> (23.06.2023)
13. Paranoja, dostupno na: <https://www.arz.hr/paranoja> (23.06.2023)
14. Caravaggio, veliki slikar, kockar i ubojica, dostupno na:
<https://www.nacional.hr/vulkanski-temperamet-caravaggio-veliki-slikar-kockar-i-ubojica>
(21.06.2023.)
15. Enciklopedija – natuknica, dostupno na:
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=1276> (21.06.2023.)
16. Povijest stakla, dostupno na: <https://staklenisvijet.wordpress.com/tag/povijest-stakla>
(21.06.2023.)
17. Tehnike, akvarel, dostupno na: <https://slikarskatehnologija.wordpress.com/category/1-tehnike/c-akvarel> (03.08. 2023.)

9. Popis slika

Slika 1: Dora Soldo, „Portret Slave Raškaj“, akvarel, 1899.-1906., 30 x 40 cm, 2023.	7
Slika 2: Dora Soldo, „Portret Fride Kahlo“, akvarel, 1907.-1954., 30 x 40 cm, 2023.....	9
Slika 3: Dora Soldo, „Portret Vinceta van Gogha“, akvarel, 1853.-1890., 30 x 40 cm, 2023..	10
Slika 4: Dora Soldo, „Portret Claudea Moneta“, akvarel, 1853.- 1890., 30 x 40 cm, 2023.....	12
Slika 5: Dora Soldo, „Portret Edvarda Muncha“, akvarel, 1863. – 1944., 30 x 40 cm, 2023. .	13
Slika 6: Dora Soldo, „Slika Edgara Allana Poea“, akvarel, 1863.-1944., 30 x 40 cm, 2023. ..	14
Slika 7: Dora Soldo, „Portret Williama Blakea“, keramičke boje na staklu, 1757.-1827., 30 x 40 cm, 2023.....	15
Slika 8: Dora Soldo, „Portret Henria de Tolouse Lautreca“, akvarel, 1864.-1901., 30 x 40 cm, 2023.....	17
Slika 9: Dora Soldo, „Portret Roberta Schumanna“, akvarel, 1810. – 1857., 30 x 40 cm, 2023.	18
Slika 10: Dora Soldo, „Portret Paula Cézanna“, akvarel, 1839.-1906., 30 x 40 cm, 2023.	19
Slika 11: Dora Soldo, „Portret Caravaggia“, akvarel, 1571. – 1610., 20 x 40 cm, 2023.	21
Slika 12: Slike 12. Dora Soldo, Ciklus portreta Slave Raškaj ,prikaz raspadanja i gubljenja samog sebe pogoršanjem bolesti	25
Slika 13: Prikaz brušenja rubova stakla.....	27
Slika 14: Prikaz keramičkih boja u suhom stanju prije miješanja sa tekućinom	27
Slika 15: Prikaz stakala stavljenih u peć gdje slijedi pečenje na temperaturi od 600°C	28
Slika 16:Lijepljenje folije na staklo i mašina za pjeskarenje stakla.....	29
Slika 17: Proces slaganja kompozicije	30
Slika 18: Instalacija „Portreti“, 30 x 40 x4cm	30